

НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ О. КОРНЕЄВА

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України унікальна установа, яка бере свій початок із переломних 1920 – 1930-х років. Радянське керівництво проводячи політику колективізації, індустріалізації бажало створити нове "обличчя" держави. Складового нового курсу стало створення у 1931 році у складі Всеукраїнської академії сільськогосподарських наук Центральної галузевої сільськогосподарської книгозбірні. Становлення та розвиток цього інституту упродовж 1935 – 1964 років тісно пов'язане з життєвим шляхом Олександра Федоровича Корнеєва. Він народився у 1886 році у родині робітника. Упродовж 1917 – 1932 років у країні Рад він робить стрімку кар'єру від продовольчого комісара м. Богослав до прокурора Наркома юстиції УСРР, члена президії Вищої ради народного господарства. О.Ф. Корнеєв був людиною своєї епохи тому вищу освіту здобував у Інституті марксизму упродовж 1924-1929 років.

Упродовж майже тридцяти років його життя було пов'язане із Центральною сільськогосподарською бібліотекою. Саме за його керівництва починаючи з другої половини 1930-х років бібліотека почала випускати реферативно-бібліографічний збірник "Огляд іноземної літератури з сільського господарства" (на 1952 рік вийшло 52 випуски). Із початком Великої Вітчизняної війни О.Ф. Корнеєв переїжджає в радянську Киргизію. У той час як бібліотека залишається в окупованому Харкові і не тільки не піддавалася знищенню, але й успішно функціонує в роки окупації. Із поверненням радянської влади на чолі сільськогосподарської бібліотеки стає "старий" керівник. Установа швидко відновлює свої попередній науковий потенціал і вже на 1944 рік її штат нараховував 23 особи, у тому числі 7 науковців та 9 осіб бібліотечно-виробничого профілю. На середину 1955 років ЦНСГБ стає важливий книгозховищем спеціалізованої літератури з аграрної сфери, яке вміщувало 250 тисяч примірників. Упродовж 1956 – 1962 років ЦНСГБ входила до галузевої структури Української академії сільськогосподарських наук. О.Ф. Корнеєв у цей час піднімає питання про необхідність побудови нового приміщення для фондів сільськогосподарської бібліотеки. Заради справедливості слід відмітити, що ця ідея буде реалізована за його наступників. У 1964 році 78-ми річний О.Ф. Корнеєв був звільнений з роботи.

Ключові слова: Україна, сільське господарство, Центральна наукова сільськогосподарська бібліотека, ЦНСГБ, ДНСГБ, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека, Національна академія аграрних наук України.

У вітчизняній історичній науці з 1990-х років відбувається актуалізація питань мікроісторичного рівня. Відкриваються нові горизонти наукових пошуків у суспільно-політичній, соціально-економічній та культурно-освітній сферах. У цьому контексті доцільно звернутися до особистісного виміру становлення спеціалізованої бібліотечної справи. Розбудова Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки Всеукраїнської академії сільськогосподарських наук (ВУАСГН) упродовж другої половини 1930 – 1960-х років пов'язана з постаттю Олександра Корнеєва [1 – 3].

Життєвий шлях вітчизняного аграрного бібліотечного діяча Корнеєва Олександра Федоровича (1886 – 1965?) вивчений поверхово. Він народився у 1886 році у робітничій родині. З 1904 року перебував у лавах РСДРП. У революційні роки почергово займав посади: голови групи більшовицької округи м. Надеждинськ на Уралі; надзвичайного продовольчого комісара, комісар пермського тресту "Уралпостачання". У 1919 – 1922 рр. займав посаду заступника голови "Опродкомарму" (відділ продовольчого комітету армії. – прим. авт.) Першої кінної армії; а наступні два роки був заступником голови полтавського "Опродкомгубу" (відділ продовольчого комітету губернії. – прим. авт.). Упродовж 1924 – 1929 рр. слухач курсів харківського Інституту марксизму. У 1930 – 1932 рр. працював прокурором Наркомату юстиції УСРР, входив до президії Вищої ради народного господарства УСРР [4].

Радянську державну політику з підтримання урожайності сільськогосподарського виробництва мали втілювати в життя освічені й підготовлені селянські фахівці. Сільськогосподарські бібліотеки мали сприяти реалізації цього проекту [5]. Голова Харківського губревкому Т. В. Сапронов (1887-?) на Четвертій конференції КП(б) України в березні 1920 році поставив питання про піднесення ролі бібліотек [6]. У спеціальній постанові

ЦК ВКП(б) від 7 вересня 1925 року "Про сільські бібліотеки" йшлося про незадовільну постановку бібліотечного будівництва та було запропоновано "...прийняти всі заходи до організації нових селянських бібліотек та бібліотек-пересувок, до зміцнення й поширення існуючої бібліотечної мережі, підготовки нових кадрів бібліотекарів, поліпшення їх матеріального положення, забезпечення бібліотек необхідним, сповна придатним для широких селянських мас книжковим інвентарем" [7].

Завдяки прийнятим владним зусиллям, здійснених системами освіти та профспілок було розроблено заходи щодо покращення бібліотечної справи. Утім, становище в бібліотечному відомстві, насправді, змінювалося слабо. Так, бібліографічний аналіз проводився наприкінці 1920 - початку 1930 рр., а це були роки посиленних політичних репресій в СРСР [8]. На цій підставі СНК СРСР прийняв додаткову постанову (березень 1932 р.), згідно якої була передбачена оновлена програма впорядкування бібліотечної справи, зокрема, поставала вимога докорінно покращити керівний склад діючих бібліотечних установ. Крім того, в протоколі засідання Наукової колегії Українського науково-дослідного інституту економіки соціалістичного сільського господарства від 1929 року вказувалося, що надзвичайна розпорошеність дрібних сільськогосподарських бібліотек складали "цінний (!)" бібліотечний фонд, який потребував централізації фонду "в єдину сільськогосподарську бібліотеку", бо цією справою ніхто, загалом, не займався. Отже, слід було порушити через Наркомзем і РНК УСРР питання про організацію "Всеукраїнської Центральної сільськогосподарської бібліотеки", що одержувала б "один обов'язковий примірник" [9].

На 1933 рік О. Ф. Корнеєв уже працював завідувачем відділу технічної пропаганди Всеукраїнської академії сільськогосподарських наук (ВУАСГН), яка розміщалася у м. Харкові. На той час директором Центральної сільськогосподарської книгозбірні працював Д. С. Бітко. Як показують архівні матеріали, довго не вирішувалося питання щодо налагодження виробничих площ для нормальної роботи ЦНСГБ. Крім того, в цей період (9 серпня 1933 р.) Раднарком УСРР та ЦК КП(б) України прийняли спільну постанову "Про роботу Всеукраїнської академії сільськогосподарських наук у справі підвищення врожайності". В ухвалі відзначалася незадовільна робота ВУАСГН, оскільки вважалося, що академія "недостатньо" приймала участь в соціалістичному будівництві, у формуванні нового колгоспного села, соціалістичному розвитку сільського господарства країни. Тому РНК УСРР було доручено забезпечити пошук приміщення для ЦНСГБ ВУАСГН, а одночасно й деяким іншим науково-дослідним інститутам, щоб утворити "...потрібні умови для ефективної роботи" [10]. Втім, політичні процеси 1930-х років не обійшли своїм негативним впливом і діяльність ЦНСГБ.

Наказом Наркома земельних справ Л. Паперного від 10 липня 1935 року було замінено керівництво бібліотечної установи, так, т. в. обов'язки директора В. А. Лебединський "відкомандирований" у розпорядження Українського НДІ економіки сільського господарства, а заступник директора ЦНСГБ А.С. Савко – звільнений. Офіційно Олександра Федоровича Корнеєва призначили директором Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки і в той же день він приступив до виконання службових обов'язків [11].

Із призначенням нового директора, робота ЦНСГБ ставала системною та ефективною: регулярно виходив реферативно-бібліографічний збірник "Огляд іноземної літератури з сільського господарства" (до 1947 р. вийшло 52 часописи); із 1937 року видавався збірник "Передовой опыт в социалистическом сельском хозяйстве" тощо. ЦНСГБ з 1936 року вперше

надається право на одержання обов'язкового примірника усіх галузевих видань. В Україні поширювалася кількість аграрних вищих навчальних закладів і напередодні Великої Вітчизняної війни у книгосховищах ЦНСГБ налічувалося до 200 тис. примірників літератури, а бібліотеку щорічно відвідувало до півтисячі читачів – студентів, аграрних фахівців тощо [12].

Колективу працівників ЦНСГБ, яке очолював О. Ф. Корнеєв, довелося витримати найважчі часи випробувань – окупацію міста Харкова періоду Великої Вітчизняної війни (1941 – 1943 рр.). Наступ німецьких армій військ був стрімким й важливі українські підприємства терміново евакуювалися у центральні й східні частини СРСР. Радянська влада ставила завдання вивозити гуманітарне підкріплення ідеалів Країни Рад, а вони зберігалися у бібліотеках, зокрема, сільськогосподарської галузі - видання аграрно-наукових та новаторських розробок селянської колективістської праці, або знищувати. Так сталося, що в період окупації міста книгосховища ЦНСГБ залишалися у Харкові. Німецька окупаційна влада використовувала захоплені землеволодіння щоб організувати постачання аграрних ресурсів. Фонди галузевої бібліотеки стали потрібними німцям. Школи аграрного профілю працювали у Києві, Харкові, Херсоні, Житомирі та інших містах, а галузеву бібліотеку навіть включили до складу Харківської науково-технічної управи. Найзначнішим із мотивів чималого напливу молоді до названих навчальних закладів було прагнення уникнути вивезення на роботи до Німеччини. В Акті "про звірства фашистських окупантів у Харкові" стосовно стану бібліотек від 9 березня 1943 р., вказувалося, що фонди ЦНСГБ "...постраждали найменше, а приміщення взагалі ні" [13]. При цьому незначна частина бібліотечних фондів залишилася втраченою, а інша розореною.

Упродовж 1941 – 1944 років О. Корнеєв перебував в евакуації в Киргизькій РСР. Так, у наказі № 391 по НКЗС УРСР від 9 жовтня 1941 року йшлося, що директор ЦНСГБ О. Ф. Корнеєв виїхав із міста Харкова, тому в. о. директора бібліотеки був призначений І. Ф. Михайлов. У підсумковому документі, який встановлював мережу науково-дослідних установ системи НКЗС, відновленої за постановами РНК УРСР (після років окупації 1942 - 1944 рр.) і затвердженої у серпні 1944 року, існувала ЦНСГБ у місті Харкові, а керував установою в якості директора - Олександр Корнеєв. Крім того, відзначалося, що бібліотечна установа була відновлена за ухвалою РНК УРСР № 545 від 13 грудня 1943 року [14].

Після звільнення окупованої території, робота ЦНСГБ під проводом О. Ф. Корнеєва відновлювалася згідно ряду заходів радянських установ, в тому числі – ухвали РНК УРСР від 17 квітня 1944 року, згідно якої налагоджувалася системність в роботі бібліотеки, реалізовувалися державні заходи щодо поновлення втраченої галузевої літератури тощо. ЦНСГБ у 1946 році пройшла державну реєстрацію. А вже з 1953 року бібліотека почала систематично поповнюватися авторефератами дисертацій сільськогосподарської тематики. Станом на початок 1950 року ЦНСГБ в Харкові налічувала 119 тис. книг і брошур, 888 – журналів, причому, чисельність книжкового фонду поповнювалася більше ніж на 6 тис. екземплярів щорічно. Втім, вже на початок 1956 року бібліотечна установа нараховувала понад 250 тис. примірників вітчизняної та іноземної аграрної літератури.

Директор ЦНСГБ Олександр Корнеєв був знаний як сумлінний науковий працівник аграрної бібліотечної установи України. Так, у списку наукових працівників сільськогосподарської бібліотеки значилося, що станом на 20 грудня 1948 року він уже отримав знане наукове звання - професора [15].

Як провідник ЦНСГБ, Олександр Федорович Корнеєв, окрім адміністративно-керівних функцій, приймав активну участь у науковій та редакторській роботі інформаційно-

бібліотечної установи. Так, четвертий том реферативно-бібліографічного збірника "Передовой стахановский опыт в социалистическом сельском хозяйстве" був присвячений XXX-м роковинам Великої Жовтневої соціалістичної революції, яка, за редакційним висловом, "відкрила нову еру" в історії розвитку цивілізації [16]. Наступний випуск згаданого збірника передував гаслом одного із пленумів ЦК ВКП(б): "...в распространении передового опыта заключался громадный источник для подъема сельского хозяйства". Перші п'ять томів видання завершили зведення передового "стаханівського досвіду" за 12 попередніх років (1936 – 1947), який охопив понад 20 тисяч передовиків сільськогосподарського виробництва України. Узбірнику відводилося багато місця "цифровим даним", бо як усяка практика, вважала редакція, так і "стаханівський досвід" краще всього відображався конкретними цифрами. Такі свідчення давали "точність", економили місце друкованої сторінки, а це мало цінність для масового розповсюдження, просочувало роботу "...конкретним фактичним змістом". Відповідальним редактором названих друкованих видань був директор ЦНСГБ О. Ф. Корнеєв [17]. Змістовною виявилася книга під назвою "За передовую мичуринскую агробиологическую науку", видана ЦНСГБ разом із Міністерством сільського господарства УРСР у 1949 році. Відповідальним редактором видання також був О.Ф. Корнеєв [18].

Українська академія сільськогосподарських наук була відновлена у 1956 році й діяла до 1962 року. До складу тогочасної галузевої академії входила ЦНСГБ під керівництвом О.Ф. Корнеєва. Тут варто зробити окремий акцент, бо Олександр Федоровичу належить виняткова роль у справі будівництва окремого корпусу. Приміщення, в якому на той час розміщлася ЦНСГБ, писав директор, було "нижче всякої критики, а книжні й журнальні фонди прирікалися на повільну загибель", а нормальна робота ЦНСГБ – "...цілковито виключена". Завдяки посадовим зусиллям О. Ф. Корнеєва, Київський міськвиконком навіть прийняв окреме рішення щодо відводу землі під забудову (1958 р.). Цей проект ЦНСГБ був реалізований лише 1970 року [19].

На посаді директора ЦНСГБ О.Ф. Корнеєв працював до 25 лютого 1964 року. Того дня наказом Міністерства сільського господарства УРСР його було звільнено "за станом здоров'я". Згідно зазначеного наказу МСГ УРСР обов'язки директора ЦНСГБ надалі (1964 – 1998 рр.) виконував Целінський Роман Йосипович (1928 – 2005) [20]. Автори дослідництва спробували повністю простежити життєвий шлях Олександра Федоровича Корнеєва, але подальша його доля, на жаль, залишається нез'ясованою.

Майже тридцятирічний термін управління колективом ЦНСГБ – першої та єдиної галузевої й найстарішої бібліотечної установи, характеризує її директора, як досвідченого керівника, який предметно реалізовував завдання інформаційно-бібліотечної справи, спирався на колективні форми управління сільським господарством Радянської України, Дослідницький аналіз праць ЦНСГБ – редактором яких був саме Олександр Корнеєв, доводить, відпрацьовував системність у подачі літературно-інформаційного аналітичного матеріалу, турбувався про його кваліфіковане наповнення вітчизняним та іноземним сільськогосподарським передовим досвідом для практичного освоєння в існуючих господарствах колективного типу.

1. Вергунов В. А. Державна наукова сільськогосподарська бібліотека УААН : Історія і сьогодення. / Вергунов В. А. – К., 2007. – 480 с.
2. Всеукраїнська академія сільськогосподарських наук. Збірник документів і матеріалів. – К., 2006. - 314 с.
3. Національна академія аграрних наук України. Персональний склад. 1990 - 2011. – К., - 872 с.
4. ЦДАГО України, Ф. 1, Оп. 20, Спр. 6223, Арк. 128-129.
5. Третій з'їзд Комуністичної партії (більшовиків) України. 1-6 березня 1919 року. – К., 2002. – 255 с.

6. Четверта конференція Комуністичної партії (більшовиків). 17-23 березня 1920 р. – К., 2003. – С. 299.
7. Балика Д. А. Несколько предварительных замечаний по поводу советского библиотечного дела к XV годовщине Октября / Балика Д. А. // Сборник статей по библиографии и работе научных библиотек. - М., 1933. - С. 88-104.
8. Сборник статей по библиографии и работе научных библиотек. - М., 1933. - С. 99.
9. ЦДАВО України, Ф. 1055, Оп. 1, Спр. 514, Арк. 14.
10. Вісті ВУЦВК. - 1933. - 10 серпня. - № 179.
11. ЦДАВО України, Ф. 5024, Оп. 1, Спр. 2, Арк. 88 зв.
12. Вергунов В. А. Державна наукова сільськогосподарська бібліотека УААН: історія і сьогодення / Вергунов В. А. - К., 2007. – 480 с.
13. Вергунов В. А. Історія аграрної освіти в системі наукового забезпечення ведення сільського господарства України / Вергунов В. А., Глазунов Г. О., Шепітко Т. П. – К., 2013. - 56 с.
14. ЦДАВО України, Ф. 27, Оп. 18, Спр. 6281, Арк. 8, 8зв.
15. ЦДАВО України, Ф. 27, Оп. 18. Спр. 6456. Арк. 7.
16. Передовой стахановский опыт в социалистическом сельском хозяйстве. Реферативно-библиографический сборник / [Отв. ред. А. Ф. Корнеев]– Х., 1947. – Вып. 4. - 580 с.
17. Предисловие / Передовой стахановский опыт в социалистическом сельском хозяйстве. Реферативно-библиографический сборник. Т. 5 (1944 - 1947). Отв. ред. А. Ф. Корнеев. – Х., 1950. – С. 5-6.
18. За передовую мичуринскую агробиологическую науку. Отв. ред. А. Ф. Корнеев. – Х., 1949. – 91 с.
19. ЦДАВО України, Ф. 4861, Оп. 1, Спр. 93, Арк. 1-17, Отчет о работе ЦНСХБ за 1957 год.
20. Повідомлення сектору архіву МАП України від 12 липня 2012 р.; Бібліотечний вісник. Науково-теоретичний та практичний журнал. - 2005. - № 6. – С. 56.

The National Scientific Agricultural Library of the National Academy of Agricultural Science of Ukraine is a unique institution with its foundation dating back to the crucial years of 1920-ies – 1930-ies. The Soviet government, while implementing the collectivization and industrialization policy, wanted to create a new "face" of the country.

As part of the new course was the creation in 1931 as part of the Ukrainian Academy of Agricultural Sciences Central Industrial agricultural library. Formation and development of the Institute during 1935 - 1964 years is closely connected with life of Alexandr Fedorovich Korneyev. He was born in 1886 in the working class family. During 1917 - 1932 years in the Soviet Union he makes a quick career from food Bohoslav Commissioner to the prosecutor USSR People's Commissar of Justice, member of the Presidium of the Supreme Council of National Economy.

O.F. Korneyev was a man of his time that's why he received a higher education in Institute of Marxism during the 1924-1929 years. For almost thirty years his life was associated with Central Agricultural Library. Even for his leadership since the second half of 1930 the library began to produce summary and bibliographic collection "Review of Foreign Literature of Agriculture economy" (in 1952 were published 52 issues). From the Great World War II O.F. Korneyev moved to Soviet Kyrgyzstan.

While the library remained in the occupied Kharkiv and not only avoided being destroyed, but was successfully functioning during the years of occupation. With restoration of the Soviet authority, the agricultural library became headed by the "old" administrator. The institution quickly restored its previous scientific potential, and by the year of 1944 its staff comprised 23 people, including 7 scholars and 9 workers specializing in library management and production. In the middle of 1950-ies, the Central Scientific Agricultural Public Library (CSAPL) became an important book depository for specialized literature in the agricultural area, comprised of 250 thousand copies.

During 1956 – 1962, CSAPL was part of the trade structure of the Ukrainian Academy of Agricultural Science. At that time, O.F. Korneyev raised a question of building new premises for the stock of the agricultural library. For the sake of justice it is worth mentioning that this idea was accomplished by his successors. In 1964 78-year-old O. F. Korneyev was discharged from office.

Key words: Ukraine, Agriculture, Central Scientific Agricultural Library, TSNSHB, DNSHB National Scientific Agricultural Library, the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine. Ukraine Agriculture, Central Scientific Agricultural Library, TSNSHB, DNSHB National Scientific Agricultural Library, the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine.

1. Verhunov V.A. Derzhavna naukova silskohospodarska biblioteka UAAN : Istoriia i sohodennia. – К., 2007. – 480 s.
2. Vseukrainska akademiia silskohospodarskykh nauk. Zbirnyk dokumentiv i materialiv. – К., 2006. - 314 s.
3. Natsionalna akademiia ahramykh nauk Ukrainy. Personalnyi sklad. 1990-2011. – К., - 872 s.
4. TsDAHO Ukrainy. F. 1. Op. 20. Spr. 6223. Ark. 128-129.
5. Tretii zizd Komunistychnoi partii (bilshovykiv) Ukrainy. 1-6 bereznia 1919 roku. – К., 2002. – 255 s.
6. Chetverta konferentsiia Komunistychnoi partii (bilshovykiv). 17-23 bereznia 1920 r. – К., 2003. – С. 299.
7. Balyka D.A. Neskolko predvartelnykh zamechaniy po povodu sovetskogo byblyotekovedeniya k KhV hodovshchynе Oktjabriya / Sbornyk statei po byblyohrafiyu y rabote nauchnykh byblyotek. - М., 1933. - S. 88-104.
8. Sbornyk statei po byblyohrafiyu y rabote nauchnykh byblyotek. - М., 1933. - S. 99.
9. TsDAVO Ukrainy. F. 1055. Op. 1. Spr. 514. Ark. 14.

10. Visti VUTs VK. 1933. 10 serpnia. # 179.
11. TsDA VO Ukrainy. F. 5024. Op. 1. Spr. 2 Ark. 88 zv.
12. Verhunov V. A. Derzhavna naukova silskohospodarska biblioteka UAAN: istoriia i sohodennia. - K., 2007. – 480 s.
13. Verhunov V. A., Hlazunov H. O., Shepitzko T. P., Hrytsenko N. V., Anikina O. P., Shchebetiuk N. B., Hryshchenko T.R. Istoriia ahramoi osvity v systemi naukovooho zabezpechennia vedennia silskoho hospodarstva Ukrainy. – K., 2013. - 56 s.
14. TsDA VO Ukrainy. F. 27. Op. 18. Spr. 6281. Ark. 8, 8zv.
15. TsDA VO Ukrainy. F. 27. Op. 18. Spr. 6456. Ark. 7.
16. Peredovoi stakhanovskiy opyt v sotsyalystycheskom selskom khoziaistve. Referatyvno-byblyohrafycheskyi sbornyk. Vyp. 4. Otv. red. A.F. Korneev. – Kh., 1947. – 580 s.
17. Predyslovye / Peredovoi stakhanovskiy opyt v sotsyalystycheskom selskom khoziaistve. Referatyvno-byblyohrafycheskyi sbornyk. T. 5 (1944-1947). Otv. red. A.F. Korneev. – Kh., 1950. – S. 5-6.
18. Za peredovuiu mychurynskuiu ahroyolohycheskuiu nauku. Otv. red. A.F. Korneev. – Kh., 1949. – 91 s.
19. TsDA VO Ukrainy. F. 4861. Op. 1. Spr. 93. Ark. 1-17. Otchet o rabote TsNSKhB za 1957 hod.
20. Povidomlennia sektoru arkhivu MAP Ukrainy vid 12 lypnia 2012 r.; Bibliotechnyi visnyk. Naukovo-teoretychnyi ta praktychnyi zhurnal. 2005. # 6. – S. 56.

Вергунов В. А., Глазунов Г. О.

НАУЧНО-ОРГАНИЗАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ А. КОРНЕЕВА

Публикация впервые исследует жизненную судьбу и научное творчество директора Центральной научной сельскохозяйственной библиотеки, который управлял ЦНСХБ в 1935 - 1964 гг.

Ключевые слова: Украина, сельское хозяйство, Центральная научная сельскохозяйственная библиотека, ЦНСХБ, ГНСХБ, Национальная научная сельскохозяйственная библиотека, Национальная академия аграрных наук Украины.

© Вергунов В. А., Глазунов Г. О.

Статья надійшла до редколегії 29.04.2014 р.

УДК 94(3):63.631.5

Курок О. І.

АНТИЧНИЙ СВІТ І ОБРОБІТОК ҐРУНТУ

Сучасне ґрунтознавство як наука сформувалося в Європі на межі XIX – початку XX століття на перехресті біологічної, геологічної та сільськогосподарської науки. Проте початки європейського ґрунтознавства простежуються ще дві тисячі років тому назад в античному світі коли поряд з описовістю обробітку ґрунту, з'являється перше наукове осмислення проблеми з певними гіпотезами. Слід відмітити, що у Стародавній Греції класичної доби фізична праця, у тому числі й землеробство, скотарство, належало до неprestижних професій. Тому учені мають справу лише з поодинокими працями з проблеми агрономії. Грецькі поети доби архаїки Гомер та Гесіод у своїх працях "Іліада", "Труди і дні" побіжно згадують подвійний та потрібний пар. Вершиною грецького ґрунтознавства можна вважати праці Феофраста (370 – 285 р. до н. ери), який перший звернув увагу на залежність обробітку землі від природно-кліматичних умов (на прикладі Сирії, Сицилії).

Значно багатішою є римська традиція вивчення ґрунтів. "Батько" римської агрономії Марк Порцій Катон (234 – 149 р. до н. ери) у своєму трактаті "Про землеробство" значну увагу приділяє не тільки оранці, але і важливості удобрення поля "зеленими добривами" (боби, люпин тощо). Римське ґрунтознавство I ст. до н. ери асоціюється з працями Марка Теренція Варрона та Марона Публія Вергілія, які вивчали проблеми фізичних та хімічних властивостей ґрунту, взаємозв'язку землеробства та скотарства.

Вершиною римського ґрунтознавства вважається творчий доробок сучасника Сенеки Юнія Модерата Колумелли. Він перший обґрунтував тезу про необхідність створення науки про сільське господарство, оскільки без теоретичного осмислення проблем ґрунтознавства інтенсивний розвиток аграрної сфери, на його думку, буде не можливий. Колумелла здійснив компаративний аналіз агротехніки народів світу і прийшов висновку про доцільність щорічного спостереження за природно-кліматичними умовами певного регіону, як важливого фактору, що впливає на врожайність.

Сучасником Колумелли був Пліній Старший (24 – 79 р.), який у своїй енциклопедії "Історія природознавства" також відмітив залежність врожайності землі від якості обробітку ґрунту, використовуюваного реманенту тощо.